

NOT:

- Sevgili öğrenciler, değerli meslektaşlarım bu üniteye yer alan pek çok konu daha önceki ders notlarımızda mevcut olmasına rağmen, şu an okutmakta olduğumuz ders kitabını esas alarak 4. Ünitenin ders notlarını çıkardık.
- Notları çıkarırken ders kitabının dışına çıkmamaya, zaten yeterince geniş olan konuyu öğrencilerimiz için zorlaştırmamaya özen gösterdik.
- Umarız ders notlarımız ihtiyacınıza cevap verir.

DERS KİTABI 4. ÜNİTE: İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA

1. ATATÜRK DÖNEMİ'NDE İÇ POLİTİKADAKİ BAŞLICA GELİŞMELER

A) I. VE II. MECLİSİN TEŞEKKÜLÜ

I. TBMM

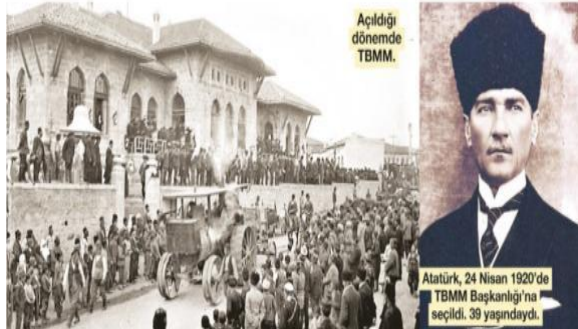
- İstanbul'da toplanan son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Misak-ı Milli'yi ilan etmesi üzerine İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgal etti. İtilaf Devletleri tüm devlet kurumlarına el koydukları gibi, Osmanlı Mebusan Meclisini de dağıttılar. Yakalayabildikleri mebusları yakalayıp Malta'ya sürgüne gönderdiler.
- Yaşanan bu gelişmeler üzerine Ankara'da bulunan Mustafa Kemal, İtilaf devletlerinin tehdidinden uzak, milli bir meclisin açılması gerektiğini belirterek, her livadan beş temsilci seçilmesini istemişti.

Ankara'da açılacak bu yeni meclise;

- Osmanlı Mebusan Meclisinin kurtulabilen üyeleri doğrudan kabul edildi.
- Yapılan yeni seçimle seçilen milletvekillerinden oluşmuştur.

NİHAYET, I. BÜYÜK MİLLET MECLİSİ 115 milletvekili ile 23 Nisan 1920'de açıldı.

NOT: 1922'de Malta sürgününden dönen 14 kişi daha I.TBMM'ye kabul edildi.

I. TBMM'nin özellikleri

- Hem yıkıcı hem kurucu meclistir. (Osmanlı Devletini yıktığı için yıkıcı, yeni Türk devletini kurduğu için kurucu) İHTİLAL MECLİSİDİR
- Bu meclis güçler birliği ilkesini benimsemiştir.
- Güçler birliği ilkesinin benimsenmesi sonucu meclis hükümeti sistemi ile çalışılmıştır.

NOT: Ayrıntılı bilgi için Bakınız: [Güçler Birliği ve Meclis Hükümeti Sistemi](#)

- I.TBMM üyelerinin yurdu işgalden kurtarma konusunda hemfikirdir. Ancak padişah yönetimin yıkılıp yerine demokrasiye dayalı bir yönetim kurma konusunda görüş ayrılıkları vardır.

YORUM: Milli bağımsızlık konusunda görüş birliği var. Milli egemenlik konusunda görüş ayrılıkları var.

DİKKAT: I. TBMM hem görüş ayrılığının, hem de Mustafa Kemal'e karşı muhalefetin en yoğun olduğu meclistir. Bu görüş ayrılığı Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından ve özellikle Saltanatın kaldırılmasından (1 Kasım 1922) sonra iyice artmıştır. Hatta bu süreçte muhalif grup meclise seçim kanunu ile ilgili bir değişiklik önerisi verdiler.

Bu önergeye göre: Milletvekili olacak kişilerin,

- Türkiye'nin bugünkü sınırları içinde doğması,
- Seçim bölgesinde sürekli oturması,
- Göç etmişse en az beş yıl o bölgede oturması gerekiyordu.

Önerge doğrudan Mustafa Kemal'i hedef alıyordu. Yaşanan bu olaylar meclisin yenilenmesini zorunlu kılıyordu.

Böylece 1 Nisan 1923'te meclis seçimlerin yenilenmesine karar vererek kendisini feshetti.

NOT: I. TBMM'de siyasi parti yoktur. I. Ve II. Grup şeklinde meclis grupları vardır. I. Grup, Müdafai-Hukuk gurubunu, II. Grup muhalif kanadı temsil eder.

II. TBMM

- TBMM İhtilal meclistir. II. TBMM ise **İnkılâp meclisidir**. İnkılâpların büyük kısmı II. TBMM tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Bunu yapabilmesini sağlayan özelliği 1. Meclis ile kıyaslandığında daha fazla görüş birliğinin olduğu, İnkılâpların gerekliliğine inanan milletvekillerinden oluşmasıdır.
- 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması, 23 Ağustos 1923'te II. TBMM tarafından onaylandı. (II. TBMM'nin ilk icraatı)
- Ankara'yı Başkent ilan etmiştir.
- Cumhuriyet'i ilan etmiştir.
- Halifeliği kaldırmıştır.

B) ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 Eylül 1923)

- 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştı.
- Mustafa Kemal, seçimlere Anadolu ve Rumeli Müdafaa-î Hukuk Cemiyeti kanalıyla girdi.
- Seçimlerin ardından Müdafaa-i Hukuk Grubu, 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası adını aldı.

NOT: Böylece Yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisi kurulmuş oldu.

- Parti Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları: (Soldan sağa, Kâzım Karabekir, Refet Bey, Adnan Bey, Rauf Bey, Ali Fuat Bey)

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (17 Kasım 1924)

- Parti Cumhuriyet tarihinin ikinci siyasi partisi, ilk muhalefet partisidir.

DİKKAT: Çok partili hayat demokrasinin ÇOĞULCULUK ilkesi ile ilgilidir.

Çoğulculuk toplumda mümkün olduğu kadar çok görüşün temsil edilmesi demektir.

NOT: Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: [Demokrasinin ilkeleri](#)

- Mustafa Kemal'in eski silah arkadaşları tarafından kurulmuştur. Partinin genel başkanı Kazım Karabekir olmuştur.
- Partinin kurulmasında Mustafa Kemal'in arkadaşlarıyla olan görüş ayrılıkları etkili olmuştur. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra başlayan köklü İnkılâplar konusunda görüş ayrılığı yaşamışlardır.
- 1924'te halifeliğin kaldırılması ile birlikte ülkede 'din elden gidiyor' tartışmalarının olduğu bir dönemde açılan parti, programına "parti dini inançlara saygılıdır." İbaresini koymuştur. Ayrıca ilk şubelerini Urfa'da açmıştır.
- Böylece gerilen siyasi ortam ve Musul sorunu nedeniyle İngilizlerin müdahalesi sonucu Şeyh Sait İsyanı çıkmıştır.
- Fethi Okyar başbakanlığında ki hükümet, ciddi tedbirler almakta gecikince isyan, Güneydoğu Anadolu'nun büyük kısmına yayıldı.
- Fethi Okyar hükümeti istifa etti. Yerine İsmet İnönü başbakan oldu.
- Meclis'te TAKRİR-i SÜKÛN Kanunu kabul edildi. İsyan kısa sürede sert tedbirlerle bastırıldı.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, İsyanın çıkmasında ki rolü nedeniyle Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak mevcut hükümet tarafından kapatılmıştır.

SONUÇ: Böylece Cumhuriyet tarihindeki ilk çok partili hayata geçiş denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

NOT: Ayrıntılı bilgi için bakınız: [TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI](#)

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 Ağustos 1930)

- İlk çok partili hayata geçiş denemesi ve Şeyh Sait isyanının üzerinden beş yıl geçmişti. Bu süreçte, son derece köklü inkılâplar neredeyse hiç itirazsız gerçekleştirilmişti.
- Mustafa Kemal, hayattayken demokrasinin tam anlamıyla ülkede yerleştiğini görmek istiyordu.
- Tek parti iktidarının pek çok sakıncaları vardı. İktidarın, muhalefet aracılığıyla denetlenmesi, halkın bilgilendirilmesi gerekiyordu.
- Ayrıca 1929 Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye'yi de etkilemişti. İktidardaki CHP'nin devletçi politikasına karşı toplumda tepki yaratıyordu.
- Böylece Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930'da Mustafa Kemal'in teklifi ve teşviki ile Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
- Parti, ekonomide liberalizmi benimsemiştir. İsminin başındaki "Serbest" ifadesi buradan gelmektedir.
- Parti, cumhuriyetin temel değerlerine saygılıdır.

HATIRLAYALIM: TPCF, Laiklik ilkesi konusunda sıkıntılıydı.

- Ancak yine de Parti açılır açılmaz siyasi ortam yeniden gerildi. Partinin şubeleri rejim karşıtlarının kontrolüne geçmeye başladı.
- İşlerin kontrolden çıktığını gören Fethi Okyar, ağustosta açtığı partisini kasımda kapattı.

NOT: Aralık, 1930'da patlak veren Menemen olayı, Fethi Okyar'ın ne kadar isabetli bir karar aldığına kanıttır.

NOT: Ayrıntılı bilgi için bakınız: [SERBEST CUMHURİYET FIRKASI VE MENEMEN OLAYI](#)

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (15 Haziran 1926)

- Suikast girişimi, Eski İttihat ve Terakki üyeleri tarafından Mustafa Kemal'i öldürmek, ardından da iktidarı ele geçirmek amacıyla yapılmıştır.
- Suikast Planı, Mustafa Kemal'in 17 Haziran 1926'da İzmir'i ziyaretine göre yapılmıştır.
- Ancak Mustafa Kemal'in İzmir'e bir gün geç kalması üzerine, suikastçılar Yunanistan'a kaçırarak olan Giritli Şevki'nin panikleyerek suikastı ihbar etmesi sonucu suya düşmüştür.

DİKKAT: "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." Sözü bu girişim sonucunda söylemiştir.

2. ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASI (1923-1938)

A) TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ:

- Lozan konferansından sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki en büyük sorun **nüfus mübadelesi** olmuştur.
- Anlaşmazlığın temel sebebi Yunanistan'ın daha fazla sayıda Rum nüfusu İstanbul'da yerleşik saydırmaya çalışmasıdır.

NOT: Bu sorun **etabli** sorunu olarak bilinir. Etabli yerleşiklik demektir.

- Etabli sorunu ile bağlantılı olarak İstanbul'daki Rum Ortodoks patriği ile ilgili bir sorun da ortaya çıkınca iki ülke arasındaki durum neredeyse Lozan öncesine dönmüştür.

Sorunun çözümü:

- Venizoles'in Yunanistan başbakanı olması ve ardından Türkiye'ye yaptığı ziyaret ile Türk-Yunan ilişkileri yumuşamış ve 1930'da imzalanan sözleşme ile nüfus mübadelesi sorunu çözülmüştür.
- Bu sözleşmeye göre: İstanbul Rumları ve batı Trakya Türklerinin hepsi etabli (yerleşik) kabul edilmiştir.

DİKKAT: Türkiye ile Yunanistan arasında başlayan iyi ilişkiler;

1. Balkan Antantı'nın ortaya çıkışı
2. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girişinde etkili olmuştur

B) TÜRKİYE-İNGİLTERE İLİŞKİLERİ VE MUSUL SORUNU

- İngiltere için Yakındoğu'da iki önemli konu vardır bunlar: **Boğazlar ve Ortadoğu**
- Lozan Konferansı'nda boğazlar konusunda bir anlaşma sağlanmıştı ancak Musul sorunu çözülmeyen bırakılmıştı.

Musul sorunu

- Musul meselesi ile ilgili ikili görüşmeler 1924 Haliç Konferansı'nda başladı.
- Bu konferansta İngiltere Lozan'daki iddialarını tekrarlayıp, Musul'u vermek bir yana Hakkari'nin de Nasturilere verilerek Irak'a bağlanmasını istedi.
- Anlaşma sağlanamayınca konu Milletler Cemiyeti'ne havale edildi. Milletler Cemiyeti uluslararası barış'tan çok İngiliz çıkarlarına hizmet eden bir cemiyetti. Bu yüzden İngiltere'nin isteği yönünde bir karar çıktı.
- Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin kararını tanımadı.
- **ANCAK;**
 1. Tam bu dönemde patlak veren Şeyh Sait isyanı ve
 2. Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda yalnız kalması üzerine

- İngiltere ile 5 Haziran **1926'da Ankara Antlaşması** imzalandı. Bu anlaşma ile Musul Irak bırakıldı

NOT: Musul meselesi çözümlendikten sonra İngiltere ile ilişkiler hızla iyileşti.

C) TÜRKİYE-FRANSIZ İLİŞKİLERİ

Lozan konferansından sonra Türkiye-Fransız ilişkileri 4 ana başlıkta ortaya çıkmıştır.

1. Osmanlı borçları

- Türkiye, Lozan Konferansı'nda Osmanlı borçlarının üzerine düşen kısmını ödemeyi kabul etmişti.
- 1928 yılında Türkiye ile Fransa arasında borçların ödenmesi ile ilgili bir anlaşma yapıldı.
- Türkiye bu borçların büyük kısmını ödedi ancak 1929 dünya ekonomik buhranı nedeniyle borçların bir kısmı ödenemedi.
- Borçların geri kalan kısmı 1933'te yapılan yeni bir anlaşma ile 1950 yılına kadar tamamen ödendi.

NOT: Türkiye, Osmanlı borçlarından üzerine düşen kısmı ödeyen tek ülkedir

2. Hatay sorunu

- İleride işleyeceğiz

3. Yabancı okullar meselesi

- Türkiye, 1924 yılında çıkardığı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm yabancı okulları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlamıştır.
- Bu okullarda genel kültür derslerinin Türkçe öğretilmesi, bu derslerin Türk öğretmenler tarafından verilmesi, okulların Türk müfettişler tarafından denetlenmesi kabul edilmiştir.
- Fransa ve papalık bu meseleye karşı olmak istese de Türkiye bu konunun bir iç mesele olduğunu belirterek görüşme taleplerini reddetti

4. Bozkurt-Lotus çarpışması

- Atatürk döneminde iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi ne sebep olan olaylardan birisi de Bozkurt-Lotus çarpışmasıdır.
- Bozkurt isimli Türk gemisi ile Lotus isimli Fransız gemisi Ege Denizi'nde çarpışmış ve 8 Türk denizcisi ölmüştür.
- Lotus gemisinin kaptanı Türk yargısı tarafından tutuklanmış ve konu 1927'de Lahey Adalet Divanı'nda Türkiye lehine sonuçlanmıştır.

NOT: Bu süreçte Türkiye'yi adalet bakanı Mahmut Esat Bozkurt temsil etmiştir

Ç. TÜRKİYE SSCB İLİŞKİLERİ

- İki devlet arasında milli mücadele yıllarında başlayan dostluk ilişkileri, (Moskova antlaşması) bu dönemde de devam etmiştir.
- İki ülke arasında 1925'te **Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması** imzalanmıştır.

DİKKAT: Bu anlaşma Avrupalıların imzaladıkları Locarno Antlaşması'na karşılık yapılmıştır.

NOT: Cumhuriyet'in ilanının 10 yıl dönümünde Sovyet sinemacılar 2 filmi yaptırmıştır. Bunlardan birisi: “**Ankara: Türkiye'nin kalbi**”, diğeri ise: “**Türk inkılâbında Terakki Hamleleri'dir.**” Hepimizin bildiği ünlü 10 yıl nutku görüntüleri, Ankara: Türkiye'nin kalbi filminden alınmaktadır.

D. TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE (CEMİYET-İ AKVAM) ÜYELİĞİ (18 TEMMUZ 1932)

- Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam), Wilson ilkeleri gereği, Paris Barış Konferansı'nda kurulmuştu.
- Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin uluslararası barış yerine büyük devletlerin çıkarlarına hizmet eden bir kuruluş olduğunu biliyordu.
- Ancak, Türkiye'nin dış politikadaki temel ilkesi; Atatürk'ün “Yurtta sulh, cihanda sulh.” Sözü idi.

SONUÇ:

- Türkiye, Cemiyete başvuru yapmayıp davet edilmiştir. Ve bu cemiyete davet ile giren tek ülkedir.
- Yunanistan'ın desteği ve İspanya'nın teklifi ile 1932'de katıldı.

E) BALKAN ANTANTI (9 ŞUBAT 1934)

- 1933 yılından itibaren Nazi Almanya'sının ve Faşist İtalya'nın hızla silahlanması dünya barışını tehdit etmeye başlamıştı.
- Almanya'nın Doğu Avrupa'da, İtalya'nın Balkanlarda çıkarları ve emelleri vardı.
- Bu tehdit Balkan devletlerinin yakınlaşmasına sebep oldu.
- Nüfus Mübadelesi sorununun çözülmesi ile birlikte 1930'dan itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında iyi ilişkiler başladı.
- 1933'te anlaşılan bu iki ülke yanına Yugoslavya ve Romanya'nın katılımıyla 1934'te Balkan Antantı imzalandı.

Balkan Antantına katılan devletler:

1. Türkiye,
2. Yunanistan,
3. Yugoslavya
4. Romanya

Balkan Antantına katılmayan balkan devletleri;

1. **Arnavutluk**, İtalya'nın baskısından dolayı,
2. **Bulgaristan**, yayılmacı bir politika izlediğinden dolayı,
3. **Makedonya** ise Yunanistan ve Yugoslavya ile sorun yaşadığından katılamamıştır.

Balkan Antantı'yla;

- Balkan Devletleri birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermeye,
- İç işlerine karışmamaya
- İçlerinden birine yapılan saldırıya kendilerine yapılmış gibi davranacaklarına söz vermişlerdir.

DİKKAT: Ancak askeri bir yardım ya da ittifak anlaşması değildir.

BÖYLECE: Türkiye, Balkan Antantı'yla batı sınırını güvence altına almıştır.

F) MONTREUX (MONTRÖ) BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (20 TEMMUZ 1936)

- Lozan Barış Antlaşmasına göre; Boğazlardan geçişi uluslararası bir komisyon yürütmekteydi. Ayrıca Türkiye Boğazların her iki yakasında 20'şer kilometrelik kısımda asker bulundurmamayı kabul etmişti.

DİKKAT: Bu durumda herhangi bir savaş çıkması halinde Boğazlar savunmasız durumdaydı. Ayrıca Boğazlar ile ilgili bu kararlar Türkiye'nin egemenlik haklarından ve Misak-ı Milli'den verdiği bir tavizdi.

- İtalya'nın Habeşistan'ı işgali ve Almanya'nın Versay Antlaşmasında askersiz bölge olarak kabul edilen Ren bölgesine asker sokması üzerine Türkiye harekete geçti.
- Boğazların tehlikede olduğunu ilgili devletlere bir nota ile bildiren Türkiye, bu konuda bir konferans toplanmasını istedi.
- Sonuçta İsviçre'nin Montreux kentinde toplanan SSCB, İngiltere, Yunanistan, Fransa, Japonya, ve Yugoslavya 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzaladı.

Bu sözleşmeye göre,

1. Boğazlar komisyonu kaldırılarak görev ve yetkileri Türkiye'ye verildi.
2. Türkiye, boğazların iki yakasında asker bulundurabilecekti.
3. Türkiye savaşa girerse ya da savaş tehlikesi ortaya çıkarsa boğazları istediği gibi kapatabilecekti.
4. Ticaret gemileri boğazdan serbestçe geçebilecek savaş gemilerine sınırlandırılmalar konulacak.

BÖYLECE:

- Boğazlar üzerindeki Türkiye egemenliği kayıtsız şartsız kabul edildi.
- Boğazlar meselesi Misak-ı Milli'ye göre çözümlendi.
- Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki durumunu güçlendirdi.

G) SADABAT PAKTI (8 TEMMUZ 1937)

- 1933 yılından itibaren Faşist İtalya'nın ve Nazi Almanya'sının hızla silahlanması, dünya barışını tehdit etmeye başladı.
- Özellikle İtalya'nın Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da çıkarları vardı.
- Bu tehdit Ortadoğu'da sınır komşusu olan, Türkiye, İran, Irak ve Afganistan'ın yakınlaşmasına sebep oldu.
- Böylece 1937'de **İran'ın Tahran** Kentindeki Sadabat Sarayı'nda Sadabat Pakti imzaladı.

Sadabat Pakti'na Katılan Devletler

1. Türkiye
2. İran
3. Irak
4. Afganistan

- Sadabat Pakti ile bu dört devlet, birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermeye, iç işlerine karışmamaya ve söz vermişlerdir.

- **BÖYLECE:** Türkiye, İran, Irak, Afganistan sınırlarını güvence altına almış oldular.

DİKKAT: Sadabat Pakti'na Türkiye ile yaşadığı Hatay sorunundan dolayı **Suriye** katılmamıştır.

Ğ) HATAY'IN ANAVATANA KATILMASI (30 HAZİRAN 1939)

- İtalya ve Almanya'nın izlediği saldırgan politikalarından dolayı Fransa 1936'da Hatay'daki manda yönetimini sona erdirdi ve Hatay'a özerklik verildi. Ancak Türkiye, Hatay'ın anavatana bağlanmasını istiyordu.
- 1938'e kadar bu konuda olumlu bir gelişme yaşanmadı. Üstelik Atatürk'ün sağlığı oldukça kötüleşmiş ve dışarıda onun sağlık durumu ile ilgili olumsuz haberler çıkmıştı.
- Tüm bu gelişmelerden ötürü dinlenmesi tavsiye edilmesine rağmen Atatürk, 1938 Mayıs'ında önce Mersin'e sonra Adana'ya gelerek bölgedeki askerleri denetlenmiş ve gerekirse Hatay'a Türk askerini göndereceğini ima etmişti.
- Yeni bir savaşın kapıya dayandığı bu dönemde Türkiye ile ilişkilerin daha fazla gerilmesini göze alamayan Fransa, geri adım atarak Hatay'da seçim yapılmasına müsaade etmiştir.
- Yapılan seçimlerde 40 Hatay mebusununun 22'si Türk asıllı idi.
- 2 Eylül 1938'de açılan Hatay Meclisi **devlet başkanlığına Tayfur Sökmen'i** getirdi. **Abdurrahman Melek ise başbakan** oldu. Böylece bağımsız Hatay Cumhuriyeti kurulmuştu.
- Hatay Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1 yıl kadar sonra Hatay Meclisi 29 Haziran 1939'da anavatana katılma kararı aldı

Not: Atatürk, Hatay meselesinin çözümü konusunda büyük çaba sarf etmiştir. Ancak mesele tam olarak onun ölümünden sonra çözümlenmiştir.

3. ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE İSMET İNÖNÜ'NÜN CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ

- Atatürk'ün genel sağlık durumundaki kötüleşme 1937 yılından itibaren başladı ancak 1938 yılına kadar hastalığına bir teşhis konulamadı.
- Bu konudaki ilk doğru teşhis 21 Ocak 1938'de **Dr. Nihat Reşat Belger** tarafından konulmuştur.
- Hastalığın teşhisinden sonra Fransız doktor **Profesör Fissinger** Ankara'ya gelerek Atatürk'ü muayene etmiştir.
- Doktorların ortak fikri çok katı bir perhiz ve dinlenmek olmasına rağmen Hatay meselesinin en kritik olduğu dönemde sağlığını riske atan Atatürk, önce Ankara'da Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerine katıldı. Sonra da Mersin ve Adana'ya geçti.
- Bu gezinin ardından sağlık durumu daha da kötüleşti ve **Savarona Yatı'nda** dinlenmeye alındı.
- Burada sağlık durumu daha da kötüleşince **Dolmabahçe Sarayı'na** nakledildi.
- Son nefesini 10 Kasım 1938'de Dolmabahçe Sarayı'nda verdi.
- Atatürk'ün ilk cenaze merasimi İstanbul'da yapıldı ve 19 Kasım 1938'e kadar sürdü.
- 20 Kasım 1938'de Ankara'ya getirilen cenazesi **Etnografya Müzesi'ne** nakledildi ve **1953 yılında Anıtkabir'e** alınana kadar burada saklandı.
- Atatürk'ün vefatından 1 gün sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanarak **İsmet İnönü'yü** Türkiye Cumhuriyeti'nin **ikinci cumhurbaşkanı** seçti.

KURTARICINI VE EN BÜYÜK EVLADINI KAYBETTİN
Türk milleti sen sağ ol!

Bütün memleket gözyaşı döküyor
On sekiz milyon Türk, büyük
yasın malemini tutuyor
Bütün memleket gazeteleri,
derin acının gözyaşlarıyla dolu

4. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ DÖNEMDE DÜNYADA MEYDANA GELEN SİYASİ VE EKONOMİK GELİŞMELER

A. I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI KALICI BARIŞ'I SAĞLAMA ÇABALARI

MİLLETLER CEMİYETİ'NİN (CEMİYET-İ AKVAM) KURULMASI (10 OCAK 1920)

- Milletler Cemiyeti **Wilson ilkeleri** gereğince **Paris Barış Konferansı'nda** kurulmuştur.
- Cemiyetin kuruluş amacı savaş sonrasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek ve yeni savaşlara yol açacak sorun ve gelişmeleri önlemektir.

Milletler Cemiyeti'nin önemi: tarihte ilk kez sadece Avrupa'nın değil tüm dünya ülkelerinin de üyesi olduğu barış zamanında kurulan ilk uluslararası kuruluş olmasıdır.

Milletler Cemiyeti'nin kuruluş amaçlarına karşın:

1. Fiiliyatta büyük devletlerin çıkar ve politikalarına hizmet eden bir teşkilat haline gelmesi
2. Örgüte üye olma konusunda eşitsizlik bulunması
3. Herhangi bir savaş durumunda bunu engelleyecek kendi silahlı kuvvetinin olmaması
4. Ortaya çıkmasında Amerika'nın büyük etkisine rağmen Amerika'nın uzun süre bu cemiyete girmemiş olması

Bu cemiyetin güvenilirliğini ve işlevselliğini azaltmıştır.

Milletler Cemiyeti'nde üye ülkeler 3 gruba ayrılmıştır:

- **Birinci grup:** I. Dünya Savaşı'nı Galip olarak bitiren devletlerdir. Bu devletler kurucu üye olarak yer almıştır.
- **İkinci grup:** I. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını koruyan devletlerdir.
- **Üçüncü grup:** Üyelikleri bazı şartlar altında diğer üyelerce kabul edilen devletlerdir.

NOT: Milletler Cemiyeti II Dünya Savaşı'nın çıkışı ile birlikte geçerliliğini kaybetmiş, 1946'da yaptığı son toplantı ile kendini feshetmiştir.

LOCARNO ANTLAŞMASI (1 ARALIK 1925)

- Barışın sürekliliğini sağlama çabalarından biridir
- Bu anlaşma **Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika ve İtalya** arasında yapılmıştır (Türkiye bu anlaşmaya dâhil olmamıştır.)

Locarno Antlaşmasının önemi:

1. Almanya, Fransa ve Belçika sınırını silahtan arındırma sözü vermiştir.
2. Almanya, Doğu sınırlarını silah zoru ile değiştirmeyeceğine söz vermiştir.
3. **Böylece** Fransız-Alman yakınlaşması olmuş, Locarno dönemi (1925-1930) **iki Savaş arası dönemin altın yılları** haline gelmiştir.

BRİAND-KELLOG PAKTI (27 AĞUSTOS 1928)

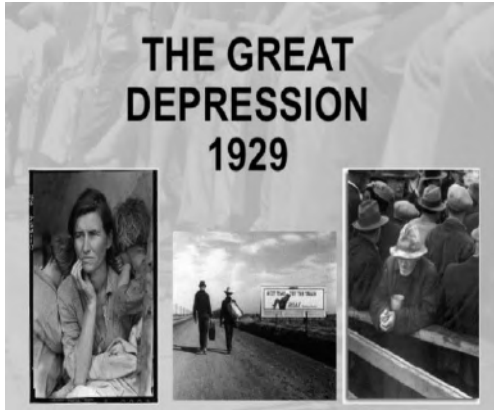
- Ortaya çıkmasında Fransız ve Amerika dışişleri bakanlarının katkısı olduğu için onların ismi ile anılır.
- Bu paktta katılan devletler **SAVUNMAYA DAYANMAYAN SAVAŞI KANUN DIŞI SAYMIŞLARDIR.**
- Paktta; ABD, **İngiltere, Japonya, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya** katılmıştır.

ÖNEMİ: Milletler Cemiyeti'nin kurulduğu günden beri silahsızlanma adına atılan en ciddi adımdır. Ancak bu pakt da yeni bir savaşın çıkmasını önleyememiştir.

B. 1929 DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI (KARA PERŞEMBE)

- I. Dünya Savaşı sonunda Avrupa'da nitelikli iş ve sermaye gücü azalmış, savaş maliyetleri yüzünden devletlerin iç ve dış borçları artmıştı. Buna karşılık Amerika'da 1920'li yıllarda durum çok iyiydi. Üretimde hızlı artış yaşanıyor, sanayi her geçen gün geliyor ve büyüyordu.

- **ANCAK**, aşırı ve kontrolsüz büyüme holdingleşme, Bankacılık ve şirketleşme kanunlarının yetersizliği, Avrupa'dan borçların alınamaması gibi pek çok sebeple işler tersine döndü.

- **Kriz**, 24 Ekim 1929 Perşembe günü **New York borsasında** bazı hisse senetlerinin hızlı düşüşü ile başladı.

NOT: Amerikalılar bu krize “**BÜYÜK DEPRESYON**” ya da “**KARA PERŞEMBE**” ismini vermişlerdir.

- 1929 dünya ekonomik buhranı dünyanın gördüğü en büyük ekonomik krizdir ve Dünya ticaret hacmini 2/3 oranında azaltmıştır.
- Başta Amerika olmak üzere bütün dünyada işsizliği olağanüstü derecede artırmıştır pek çok şirket ve banka batmış insanlar değiş tokuş ekonomisine geri dönmüştür.

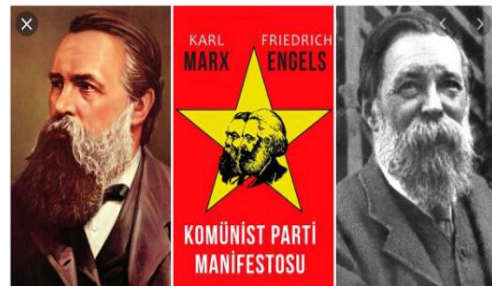
NOT: John Steinbeck'in **GAZAP ÜZÜMLERİ** romanı bu krizi anlatır.

C. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE ETKİLERİNİ ARTIRAN BAZI AKIMLAR VE ETKİLERİ

Faşizm: Kelime anlamı ırkçılıktır. Özellikle İtalya'da 1922-1943 yılları arasında iktidarı ele geçiren Mussolini ve partisinin dayandığı temel fikirdir. Bu fikir, meslek kuruluşlarına dayanır. Devlet sınırlarını genişletmeyi amaçlar. Yetkinin tek partinin elinde toplandığı bir düzeni öngörür.

Nazizm: Almanya'da 1930'lu yıllarda Hitler tarafından kurulan Nasyonal Sosyalist Partisi'nin, Alman ırkının üstünlüğünü savunan politikasıdır.

Komünizm: Sanayi inkılâbından sonra ortaya çıkan işçi sınıfının hak talebi ile doğmuş bir fikirdir. Bütün insanların eşitliği ve eşit haklara sahip olması ilkesine dayanır. Sınıfsız bir toplum ve eşit yaşama koşulları içinde herkesin devlet imkânlarından eşit yararlandığı bir toplum düzenini savunur.

Sosyalizm: Üretim araçlarının devlet tarafından kontrol edildiği, devletin imkânlarını vatandaşlarına eşit biçimde sunabildiği bir toplum düzenini savunur. Bu düzende esas olan kar değil insanların ihtiyaçlarının eşit biçimde karşılanmasıdır. Komünizm, sosyalizm fikrinin ütopyasıdır.

Liberalizm: Kelime anlamı serbestlik demektir. Devletin her alanda insanları serbest bıraktığı, insanların önünü açtığı bir düzeni savunur. Ekonomide ise devlet müdahalesini en aza indiren serbest piyasa ekonomisini savunur.

Kapitalizm: Anamala dayanan ve kar amacı güden üretim düzenidir. Sermayecilik demektir. Kapitalizm, liberalizm ile birbirlerini tamamlayan fikirlendir.

İTALYA'DA FAŞİZM

- İtalya, I. Dünya Savaşı'nda galip devletler safında yer almasına rağmen bu savaştan umduğunu bulamamıştır.
 - Savaştan sonra İtalya'da siyasi, sosyal ve ekonomik bir kriz ortamı oluşmuştur.
 - **Benito Mussolini** bu ortamı çok iyi kullanmış, bir taraftan "**Fasci Derneği'ni**" ve "**Kara Gömleklili**" militanları yanına alırken; diğer taraftan da 1921'de **Faşist Partisi'ni** kurmuştur.
 - 1922 yılında başlayan grev ve kargaşalar üzerine Kara Gömlekliler'ine meşhur emrini vermiştir: **Roma'ya yürüyün.**
- Bu yürüyüş üzerine İtalyan kralı 30 Ekim 1922'de Mussolini'yi başbakanlığa getirmek zorunda kalmıştır.
 - Mussolini, iktidara geldikten sonra 1926'da mevcut anayasayı rafa kaldırarak **totaliter** bir rejim inşa etti. 1927'de siyasi partiler kapatıldı ve muhalif liderlerin çoğu yurtdışına kaçtı.
 - "**Duce**" unvanını alan Mussolini, Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak için saldırgan politikalar izlemeye başladı.

ALMANYA'DA NAZİZM

- Almanya I. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkmış ve çok ağır şartlar içeren Versay Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır.
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da **Weimar Cumhuriyeti** kurulmuştur.
- Bu cumhuriyetin kurulduğu günlerde Münih'te Alman işçi partisi faaliyete başladı. 1920 yılında partinin adı **Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi)** oldu.
- Partinin lideri olan **Adolf Hitler** iktidara gelmek için aradığı fırsatı 1929 dünya ekonomik buhranı ile buldu. 1930 yılındaki seçimden ikinci parti olarak çıktı. 1932'de yapılan seçimlerde ise en büyük parti konumuna ulaştı. 1933'te başbakan olarak iktidara geldi.
- İktidara gelir gelmez **diktatörlük yönetimini** kuracak adımlar atmaya başladı. 1933'te Alman Meclisi kapatıldı. Aynı zamanda bütün partiler kapatıldı ve ülkede siyasi faaliyetler yasaklandı. 1934'te Hitler tüm rakiplerini yok etmeye başladı.
- İktidarını sağlamlaştırdıktan sonra ise **Versay düzenini** tamamen yok edecek adımlar atmaya, saldırgan politikalar uygulamaya başladı.

JAPONYA'DA AŞIRI MİLLİYETÇİLİĞİN YÜKSELİŞİ

- Japonya **Meiji Restorasyonu (Aydın Hükümet Çağı)** ile dışa kapalı yapısından kurtulmuş, her alanda modern bir düzen oluşturmuştu.

Japon milliyetçiliğinin yükseliş sebepleri:

1. Çin ve Rusya'yı ile yaptıkları savaşlar; Ardından gelen 1. Dünya savaşı Japon milliyetçiliğinde bir sıçrama yarattı. Muhafazakâr milliyetçilik batıdan gelen düşünce ekollerine karşı Japonlar için bir savunma mekanizması görevi üstlendi.
2. Japonya'da milliyetçiliğin kuvvetlenmesinin bir diğer sebebi de 1929 dünya ekonomik buhranıdır. Bu buhranla Batı ülkelerinde ekonomik korumacılığın artması Japonya'nın da kendi dış pazarını yaratma arzusuna sebep olmuştur.
3. Bir diğer sebep de Japon Deniz gücündeki artıştan rahatsız olan Amerika ve İngiltere'nin tepkisine karşı gittikçe kuvvetlenen milliyetçilik hisleridir.

DİKKAT: Almanya'nın Avrupa'da, İtalya'nın Afrika ve Akdeniz'de, Japonya'nın ise Asya'daki faaliyetleri savaş sonrası kurulan düzenin yıkılmasına ve birçok bunalımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu üç devlet ilerleyen süreçte **"MİHVER DEVLETLERİ"** oluşturmuştur.

RUSYA'DA BOLŞEVİK İHTİLALİ

- I. Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllarda Rusya'da çarlık rejimi yıkılmış, 1917'de Sovyet Rusya kurulmuştur.
- İhtilalin ve **Komünist Parti'nin** önderi ben **VLADİMİR LENİN**'dir.
- 1924'te Lenin'in ölümü ile iktidara Komünist partisi lideri **JOSEF STALİN** geçmiştir.

VLADİMİR LENİN

